

Az agrárium és a vidékfejlesztés regionális eltérései Romániában

Vincze Mária – Mezei Elemér – Marton Györgyi

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár
vinczefey@yahoo.com

ÖSSZEFOGLALÁS

Szükséges és lehetséges a regionális agrár- és vidékfejlesztési különbözőségeket számba venni a 2014–2020-ra kidolgozandó vidékfejlesztési programban? Ennek a kérdésnek a megválaszolására próbálunk fogódzókot adni a gazdasági-társadalmi regionális eltérések feltárásával.

Kulcsszavak: agrárágazat, vidék, regionális eltérések, Románia

SUMMARY

Is necessary and possible to take in consideration the regional differences of agriculture- and rural development in the rural development program for period 2014–2020? For answer of this question we try to give some references by reveal of economic and social regional differences.

Keywords: agriculture, rural, regional differences, Romania

BEVEZETÉS

Romániában a 2014–2020-as vidékfejlesztési program kidolgozása kapcsán alternatívaként merült fel a nemzeti vidékfejlesztési program helyettesítése több regionális programmal, illetve ha marad is az egységes nemzeti vidékfejlesztési program, abban szükség-szerűen jóval nagyobb hangsúlyt kell helyezni a regionális eltérések számbavételére. Az Európai Bizottság 2011.10.12-én közzétett javaslata (EC, 2011, COM 627) kiemeli: „*Indokolt lehetővé tenni a tagállamok számára, hogy vidékfejlesztési programjaikba olyan tematikus alprogramokat is beépítsenek, amelyek az adott tagállam számára különös jelentőséggel bíró területek sajátos szükségleteivel foglalkoznak. A tematikus alprogramoknak többek között a fiatal mezőgazdasági termelőket, a mezőgazdasági kisüzemeket, a hegyvidéki területeket és a rövid ellátási láncok kialakítását kell megcélozniuk. Ezenkívül tematikus alprogramok révén lehetőséget kell teremteni a vidéki térségek fejlődésére jelentős hatást gyakorló mezőgazdasági ágazatok szerkezetének átalakítására is.*”

A ROMÁNIAI AGRÁRÁGAZAT ÉS A VIDÉK ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI

Az agrárpolitika és a vidékpolitika jelentős mértékben átfedi egymást de a kettő nem azonos, azaz a vidék az nem azonos a mezőgazdasággal, de a mezőgazdaság nélkül nincs vidék (Buday-Sántha, 2011). A mezőgazdaság, erdészet és a halászat hozzájárulása a bruttó nemzeti termékhez 1993-ban 21%-os volt, ami 2010-re 6,5%-ra csökkent, részben a többi ágazat gyorsabb fejlődése folytán. Románia jelentős mezőgazdasági-erdő-

gazdasági potenciállal rendelkezik, összterületének 61,4%-át teszi ki a mezőgazdasági terület, és ebből 9,4 mill. ha szántó, míg az erdő terület 6,8 mill. ha, tehát az összterület 28,35%-a. Ha csak a 2007–2010 közötti időszakot vesszük, jellemző az ültetvények (szőlő, gyümölcs) csökkenése és a beépített terület növekedése, és csökkent a megművelt területek nagysága is (Románia Statisztikai évkönyve, 1994–2011).

A mezőgazdasági termelés szerkezetében a növénytermesztés a domináns, közel 2/3-ot tesz ki, míg a szolgáltatások elenyészően alacsony hányadot képviselnek. A mezőgazdasági termelés évi ingadozásai jelentősek ami az ágazat magas kockázatát jelzi, az input felhasználás, a termelési technológia (pl. öntözés) nem megfelelő szintje miatt. A mezőgazdasági termelés értékének megoszlása 2006–2010 átlagában a következő volt: 17,5% zöldségek, 13,9% takarmánynövények, 13,5% gabona, 10,5% sertéshús, 8,9% tej, 8% burgonya, 7,9% gyümölcs stb. (EC, 2011b). A felhasznált inputok értéke: 32,3% takarmány, 15,3% energia, 9,9% vetőmag és csemete, 8% karbantartás, 5,5% műtrágya stb. Az alacsony műtrágya-felhasználás és az öntözés alacsony szintje jórészt magyarázatot adnak az alacsony átlagtermelési szintre és a nagyfokú évi ingadozásokra.

A román mezőgazdaság egyik meghatározó fontosságú jellemzője a birtokstruktúra duális jellege, azaz a rendkívül nagyszámú kisgazdaság (kb. 2 millió gazdaság mezőgazdasági területe 0,5 ha alatti) és a kisszámú nagy latifundiumok léte (több ezer hektáros, van 55 000 ha-t meghaladó gazdaság is). Románia jelentősen eltér a nyugat-európai államok birtokstruktúrájától, ahol a közép-nagyságú birtokok a jellemzők. Jelenleg a román mezőgazdaságban éppen az a gazdasági forma a legkevésbé jellemző, ami az Európai Unió országaiiban a legáltalánosabb, azaz a családi gazdaságok. A jelenlegi romániai vidékmeghatározás alapján (a községek összesége) az ország lakosságának 45%-a, azaz 9,63 millió fő vidéki településeken él, ahol a népsűrűség értéke 46,5 fő/km², fele az országos átlagnak. A vidéki településeken élők életkor szerinti megoszlása eltér az országos átlagtól, nagyobb a 0–14, valamint a 65 év fölöttiek részaránya, de a fiatalok aránya csökkenő tendenciát mutat. A mezőgazdasági gazdálkodóknak 2009-ben mindössze 4,4%-a volt 35 év alatti, míg a 64 év fölötti gazdálkodók aránya meghaladta a 44%-ot. A mezőgazdaságban dolgozók jövedelemszintje 2000–2005 között gyorsabban nőtt, mint az ipari, szolgáltatási jövedelmek indexe, de 2005 után a növekedési index az agrárágazatban elmaradt az iparban, szolgáltatásokban dolgozóktól (EC, 2011b).

REGIONÁLIS VERSENYKÉPESSÉGI KÜLÖNB-SÉGEK ROMÁNIÁBAN

A területi különbségek több szinten is vizsgálhatók, leggyakrabban az első megközelítési lehetőséget a programálási-statisztikai régiók (NUTS2) jelentik. A 2014–2020-ra vonatkozó Közös Agrárpolitikai szabályozási javaslatban (EC, 2011a) a vidékfejlesztési program lebontását a NUTS1 – makro-régiók, illetve a NUTS2 regionális szintre lehetne elvileg lebontani, így tanulmányunkban elsősorban a jelenlegi NUTS2-es regionális szintre végezzük számításainkat, összehasonlításainkat (1. táblázat).

Az agrár termelés és a vidékfejlesztés adott gazdasági-társadalmi környezetben zajlik, és ennek szintetikus jellemzésére a versenyképességi különbségeket vizsgáltuk. A versenyképesség, illetve a fejlettség mérésére használt szintetikus, viszonylag könnyen hozzáférhető mutató az egy főre jutó bruttó hazai termék. A versenyképességi eltérés közel 4-szeres a legfejlettebb főváros környéki régió és a moldovai ÉK régió között. Az eltérést legnagyobb részt a munkatermelékenységi különbségek eredményezik. A második kedvező versenyképességi pozícióban a Nyugat és a Közép régiók vannak. A legkedvezőtlenebb helyzetben az Északkeleti régió van, legalacsonyabb viszonylagos munkatermelékenységgel és foglalkoztatási rátájával.

Elsősorban a mezőgazdaság és a business-szolgáltatások terén jelentősebbek a regionális eltérések. Ha országos átlagban 2008-ban a mezőgazdaság hozzájá-

rulása a bruttó hozzáadott értékhez 7,4% volt, ennél jelentősen magasabb az ÉK, DK, D, DNY-i régiókban és elenyészően kicsi a BI régióban. A foglalkoztatás ágazonkénti eloszlása ugyancsak jelentős régiós különbségeket mutat. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya különösen magas az ÉK, DNY, D régiókban, és az országos átlag alatt van elsősorban BI régióban, valamint a K és NY-i régióban. Szembetűnően nagy a munkatermelékenységi relatív eltérés az egyes ágazatok között, de minden régióban a legalacsonyabb a mezőgazdaságban, és általában a legmagasabb a pénzügyi szektor szolgáltatásaiban. Ha egyidejűleg vesszük számba a régiók ágazati struktúráját és az adott ágazat régióbeli relatív nagyságát, mérhetővé válik minden egyes ágazat relatív fontossága régióként a vizsgált mutató szerint. Így a GVA előállítás szempontjából a mezőgazdaságnak a Délkelet régióban és az Északkelet régiókban volt a legnagyobb relatív szerepe. Hasonlóképpen magas a mezőgazdaság ágazati fontossága a GVA létrehozásában Dél-Munténia, Délnyugat-Olténia és Északnyugat régiókban. A foglalkoztatás nézőpontjából vizsgálva a mezőgazdasági ágazat szerepét számításaink azt jelzik, hogy az Északkeleti, Délnyugat-Olténia, Dél-Munténia régiókban a legfontosabb az agrár foglalkoztatás. A KAP támogatások területi eloszlását vizsgálva kitűnt, hogy általában a legversenyképesebb régiók képesek a legtöbb támogatás abszorpciójára is, és nem azok, amelyeknek a GVA előállításában, illetve a foglalkoztatásban nagyobb a mezőgazdaság aránya (Vincze et al., 2012).

1. táblázat

A régiók méretének jellemzése Romániában

Régiók(1)	Terület(2)		Népesség, 2008(3)		Bruttó nemzeti termék(4)	
	km ²	%	ezer fő(5)	%	millió lej(6)	%
Összesen(7)	238 391	100,1	21 504,4	100,1	514 246,6	100,1
1. Északnyugat, ÉNY(8)	34 159	14,3	2 722,1	12,7	57 937,1	11,3
2. Közép, K(9)	34 100	14,3	2 523,5	11,7	57 586,8	11,2
3. Északkelet,ÉK(10)	36 850	15,5	3 719,1	17,3	54 940,9	10,7
4. Délkelet-DK(11)	35 762	15,0	2 819,6	13,1	55 865,9	10,9
5. Bukarest-Ilfov, BI(12)	1 821	0,8	2 248,0	10,5	130 521,7	25,4
6. Dél-Munténia, D(13)	34 453	14,5	3 284,5	15,3	65 451,8	12,7
7. Délnyugat-Olténia, DNY(14)	29 212	12,3	2 262,3	10,5	41 921,9	8,2
8. Nyugat, NY(15)	32 034	13,4	1 925,4	9,0	50 020,5	9,7

Forrás: Területi Statisztika, 2009

Table 1: Characteristics of Romanian regional dimensions

Regions(1), Surface(2), Population, 2008(3), GDP, 2008(4), Thousand(5), Million lei(6), Total(7), North-West(8), Center(9), North-East(10), South-East(11), South-Munténia(12), Bucharest-Ilfov(13), South-West Oltenia(14), West(15), Source: Territorial Statistics, 2009.

AROMÁNIAI MEZŐGAZDASÁG TERÜLETI KÜLÖNBÖZŐSÉGEI A 2010-ES ÁLTALÁNOS MEZŐGAZDASÁGI ÖSSZEÍRÁS ELŐZETES ADATAI TÜKRÉBEN

2010 végén zajlott le Romániában az Általános Mezőgazdasági Összeírás, amelynek az előzetesen közölt adatait tudtuk felhasználni számításainkban. Románia mezőgazdasági területe 13,3 millió hektár, amely 3 856 245 gazdaságban oszlik meg. A szántóte-

rület 8,3 millió hektár, ebből 4,45 millió hektár az egyéni gazdaságok birtokában van. Jelentős különbségek vannak régióként a szántó, a legelő és kaszáló, illetve az ültetvények arányaiban.

Jelentős az eltérés az állatállomány régiókénti eloszlásában is: ÉK régióban található a szarvasmarha és a ló állomány 25%-a, a juh –és kecske állomány 30%-a, míg D régióban az országos sertés 17,5%-a és baromfi állomány 26,3%-a koncentrálódik (Vincze et al., 2012) (2. táblázat).

A mezőgazdasági terület művelési ágak szerint, régióként

Régiók(16)	Mezőgazdasági terület (ebből:)(1)				
	Összesen(2)	Szántó(3)	Konyha-kert(4)	Gyep (legelő és kaszáló)(5)	Ültetvények (szőlő és gyümölcsös)(6)
Összesen(7)	100%	62,5	1,4	33,8	2,4
Északnyugat(8)	100%	43,9	1,5	52,8	1,9
Közép(9)	100%	32,5	1,0	65,6	0,9
Északkelet(10)	100%	61,6	2,3	33,9	2,3
Délkelet(11)	100%	78,3	1,1	16,9	3,7
Bukarest-Ilfov(12)	100%	92,0	2,9	3,0	2,1
Dél-Munténia(13)	100%	79,6	1,3	16,3	2,7
Délnyugat-Olténia(14)	100%	71,8	1,1	23,8	3,3
Nyugat(15)	100%	58,1	1,0	39,4	1,5

Forrás: saját számítások a 2010-es Általános Mezőgazdasági összeírás ideiglenes adatai alapján

Table 2: Agricultural area by use on regions

Agricultural area, by use(1), Total(2), Arable(3), Gardens(4), Pastures and hayfields(5), Vineyards, orchards(6), Total(7), North-West(8), Center(9), North-East(10), South-East(11), South-Muntenia(12), Bucharest-Ilfov(13), South-West Oltenia(14), West(15), Regions(16), Source: own calculations based on the temporary data of the 2010 General Agricultural Census.

Másik tényező, amelyet kiemelten vizsgáltunk, a mezőgazdasági egységek jogi státus szerinti megoszlása, ami leegyszerűsítve egyrészt a kis- és a nagygazdaságok regionális eloszlásait mutatja, vagy más megközelítésben a nagyobb részt saját fogyasztásra termelő egységek és a kereskedelmi forgalomban legálisan szereplő termelő egységek arányait jelzik régióként. Általában a termelési struktúra és a gazdasági egységek jogi státusa között is van összefüggés, vannak termékek, amelyeket főleg nagy vállalatok keretében termelnek (pl. búza, olajos magvak), másokat inkább kisparaszti gazdaságokban, pl. kukorica, tej, de ezek az összefüggések is változnak régióként is. A szántóterület megoszlása a jogi személyiséggel nem rendelkező, illetve azzal rendelkező mezőgazdasági egységek között, ami lényegében a kis és nagy vállalatok közötti megoszlást is jelzi, jelentős regionális eltéréseket mutat (3. táblázat).

Az országos átlagnál jelentősen nagyobb arányt képviselnek a kisgazdaságokban megművelésre kerülő szántóterületek a Közép, az Északnyugat, a Délnyugat-Olténia, valamint az Északkeleti régiókban, míg a szántó aránya főleg a kereskedelmi társaságokban, az átlagnál jóval nagyobb Bukarest-Ilfov, Dél-Munténia, Délkelet és Nyugat régiókban. Románia legelő-kaszáló területe 4,49 millió hektár, ebből 2,28 millió hektár az egyéni gazdálkodók birtokában van. A mezőgazdasági egységek típusa szerinti megoszlás eltérő régióként, de a legtöbb régióban közel azonos arányban oszlik meg a jogi személyiséggel nem rendelkező kisparaszti és a községi (polgármesteri hivatal vagy helyi tanács) tulajdon között. Kivételt képez Bukarest-Ilfov, ahol döntően községi tulajdonban vannak a legelők-kaszálók és az országos átlagnál nagyobb ezek aránya a Nyugat- és a Délkelet régiókban is.

A szántóterület megoszlása a mezőgazdasági egységek főbb típusa szerint, régióként (%)

	Jogi személyiség nélküli gazdaságok(2)		Jogi személyiséggel rendelkező gazdaságok (ebből:)(3)			
	Összesen (%) (1)	Összesen (%) (1)	Összesen (%) (1)	Mezőgazdasági társaságok/ társulások(4)	Többségében magántőkéjű kereskedelmi társaságok(5)	Helyi tanácsok/ polgármesteri hivatalok(6)
Összesen(1)	100	56,8	43,2	5,4	35,8	0,9
Északnyugat(7)	100	75,0	25,1	3,9	19,3	0,4
Közép(8)	100	77,6	22,5	3,7	16,7	0,3
Északkelet(9)	100	66,6	33,4	5,0	26,9	0,4
Délkelet(10)	100	46,2	53,9	5,7	46,8	0,6
Bukarest-Ilfov(11)	100	35,3	64,7	13,1	46,2	1,3
Dél-Munténia(12)	100	42,9	57,1	7,5	48,0	0,9
Délnyugat-Olténia(13)	100	71,7	28,3	2,5	22,8	1,6
Nyugat(14)	100	48,5	51,6	6,2	42,2	1,5

Forrás: saját számítások a 2010-es Általános Mezőgazdasági összeírás előzetes adatai alapján

Table 3: Distribution by regions of arable area by legal status of agricultural holdings

Total(1), Individual agricultural holdings(2), Units with legal status(3), Agricultural companies/associations(4), Commercial companies(5), Units of public administration(6), North-West(7), Center(8), North-East(9), South-East(10), South-Muntenia(11), Bucharest-Ilfov(12), South-West Oltenia(13), West(14), Source: own calculations based on the temporary data of the 2010 General Agricultural Census.

Romániában az ültetvények területe 317,2 ezer hektár, ebből 235,7 ezer hektár egyéni gazdálkodók birtokában van. Az ültetvények eloszlása a kisparaszti gazdaságok és a nagy kereskedelmi farmok között jelentős eltéréseket mutat, viszonylag nagy az ültetvények aránya a kereskedelmi farmokban a Közép, a Nyugat, és Bukarest-Ilfov régiókban és nagy a kisparaszti gazdaságokban Dél-Munténia, Délnyugat-Olténia és Északnyugat régiókban. Ez az eloszlás a munkaerő-felhasználás szempontjából is fontos (Vincze et al., 2012). Nem csak a kisgazdaságokban, de a nagyokban is, régióként eltérő mértékben, jelentős a meg nem művelt területek aránya. Különösen a legelők-kaszálók kihasználatlansága szembeűnő.

A szarvasmarha-tartás Romániában 90%-ban az egyéni gazdálkodók „privilegiuma”. Négy régióban számottevő a nagygazdaságokban folyó szarvasmarha-tartás is: Bukarest-Ilfov, Nyugat, Dél-Munténia és a Központi régióban. Ezekben a régiókban intenzív tejtermelés és marhahízlatás folyik, míg a kisgazdaságokban extenzív a tehéntartás. Az ÁMÖ (2010) előzetes adatai szerint tovább csökkent a szarvasmarha-állomány, a 2002-es 2,87 millió egyedről 1,98 millió egyedre. Románia juhállománya a 2002-es ÁMÖ adatai szerint 7,2 millió db volt, a 2010-ben már 8,4 millió db. A juhtartás elsősorban egyéni gazdaságokban folyik, és csak Dél-Munténia régióban található számottevő nagygazdasági juhtenyészet. Jelentős mértékben nőtt a kecskeltartás, elsősorban a kisparaszti gazdaságokban, de néhány régióban kereskedelmi társaságok keretében is. Az állomány a 2002-es 744,3 ezer db-ról 2010-re 1 236,9 ezerre nőtt. Románia sertésállománya 2002-2010 között 8,26 millió db-ról 5,39 millió db-ra csökkent. A sertéstartás Bukarest-Ilfov, a Nyugat és Délkelet régiókban elsősorban nagy kereskedelmi társaságokban, intenzív hízlatási technológiával folyik, míg az egyéni gazdaságok általában 1–2 sertést tartanak saját fogyasztásra. A baromfiállomány 2002–2010 között kismértékben csökkent 82,4 millió db-ról 78,9 millióra. Az egyéni gazdaságok főleg saját használatra tartanak baromfit, a kereskedelembe jutó termékeket nagyméretű, intenzív technológiával működő kereskedelmi farmok állítják elő (ÁMÖ-Románia, 2010).

Egyértelmű a jelentős méretbeli különbség az egyéni gazdaságok és a mezőgazdasági társulások, illetve a kereskedelmi társaságok között. A 3 721 885 egyéni gazdaság, amely mezőgazdasági területtel rendelkezik, átlagos birtokmérete hektárban kifejezve 1,87 hektár. A 2010-ben működő 1390 mezőgazdasági társulás átlag mérete 400,6 hektár, a többségében magántőkéjű kereskedelmi társaságok átlagosan 193,1 hektárt művelnek. A birtokkoncentráció szempontjából viszonylag jelentős régiós eltérések vannak. Délkelet, Bukarest-Ilfov, Dél-Munténia és Nyugat régiókban jelentősebb a birtokkoncentráció a nagygazdaságok szintjén. Az egyéni gazdaságok Nyugat-, Közép-, Északnyugat- és Délkelet régiókban haladja meg az átlagos értéket, míg jóval az alatt van Bukarest-Ilfov, Dél-Munténia, Északkelet régiókban. A nagyszámú parcellára való felosztás még inkább nehezíti ezekben a kisgazdaságoknak a helyzetét, mert területalapú támogatásra sem számíthatnak.

Jelentős különbség figyelhető meg nemcsak a régiószintű művelési ágak eloszlásában, de a különbö-

ző művelési ágak régiók szerinti eloszlásában is. A szántóterület 43,1%-a két régióban öszpontosul (Dél-Munténia és Délkelet), a gyepterületek közel 45%-a ugyancsak két régióban van (Központ, Északnyugat), a szőlő és gyümölcsösök 45,3%-a a Délkelet és Dél-Munténia régióban található. Románia jelentős gabona-termelő potenciállal rendelkezik, amely jobb input felhasználás mellett jelentősen javítható is lenne (Vincze et al., 2012).

A gazdasági-társadalmi-ökológiai szempontok alaposabb számba vételére lenne szükség, de még ennek az ismeretében is kockázatos volna a vidékfejlesztési támogatások előzetes leosztása régiókra, viszont a beadott projektek értékelésénél, a pontozási rendszerben beépíthető területek preferenciák, amelyeknek megvalósításához jelentősen hozzájárulhatnak a tanulmányunkban (Vincze et al., 2012) foglalt információk.

A gazdasági méret nagyság regionális különbözőségeit az Eurostat 2007-es adatbázisára alapozva becsülhettük (Eurostat, 2009). Romániában a 2007-es farmstruktúra-felmérés szerint a 3931,4 ezer gazdaságban 3789,7 EUME fedezeti hozzájárulás értéket állítottak elő, azaz átlagosan nem érte el az 1 EUME értéket gazdaságonként. Románia szintjén a 3931,4 ezer gazdaság 94%-a a nagyon kicsi méret-kategóriába (<2 EUME) tartozik. Jelentősek a regionális eltérések a gazdasági méret nagyság eloszlása szerint, legkedvezőtlenebb a helyzet Északkelet és Dél-Munténia régiókban, míg viszonylag kedvező a Nyugat és a Közép régiók szintjén.

A vizsgált 13 753 ezer hektár össz mezőgazdasági területből 6735 ezer hektár a 2 EUME-nél kisebb 3694 ezer gazdaság birtokában van, míg 4637 ezer ha-t 11 ezer 16 EUME-nél nagyobb méretű gazdaság művel. A kisgazdaságok Délnyugat-Olténia, Északkelet és Északnyugat régiókban számottevők a méret-struktúra szempontjából, míg a nagyok Bukarest-Ilfov, Dél-Munténia, Nyugat és Délkelet régiókban. A romániai vidéki szegénység tényét, és annak területi eloszlását jól jelzik ezek az adatok is.

A KÖZÖS AGRÁRPOLITIKAI TÁMOGATÁSOK EL-OSZLÁSÁNAK TERÜLETI KÜLÖNBÖZŐSÉGEI

Romániában, a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Minisztérium alárendeltségében két fontos intézmény működik, amelyek a KAP-támogatásokat menedzselik, ezek az APIA - Agenția de Plăți și Intervenție pentru Agricultură (Mezőgazdasági Kifizető és Intervenciós Ügynökség), valamint az APDRP - Agenția de Plăți pentru Dezvoltare Rurală și Pescuit (Vidékfejlesztési és Halászati Kifizetési Ügynökség). Közvetlen területalapú támogatásban kb. 1,1 millió gazdálkodó részesül, de még 2,74 millió gazdálkodó, azaz a gazdaságok 71,1%-a foglalkozik mezőgazdasággal, általában kis önálló gazdaságokban, akik nem kapnak APIA támogatást, és ezek az ország mezőgazdasági területének 34,5%-át birtokolják. A gazdaságok 28,9%-a, amelyek a termőterület 65,5%-át művelik jogosultak csupán direkt kifizetésekre az 1-es pillérből. A gazdaságok típusa szerint 1044 ezer (27,1%) kisparaszti önálló vagy félig önálló gazdaság, 72 ezer (1,8%) pedig kereskedelmi farm, ebből 60 ezer (1,5%) a családi gazdálkodó és 12 ezer (0,3%) jogi személyiségű mezőgazdasági vállalkozás, amelyek közül 2700 vállalkozás

átlag területe meghaladja az 1000 hektárt. Romániában a jelenlegi feltételek mellett 9612 ezer hektár tekinthető támogatásra jogosultnak, amelyből 3108 ezer hektár (21,2%) kisparaszti gazdaságban kerül művelésre, míg 6504 ezer hektár (44,3%) a kereskedelmi farmok művelésében van, 10,2% a családi vállalkozásokban és 34,1% a jogi személyiségű vállalkozásokban. Ha a kifizetéseket területarányosan számoljuk, akkor Romániában a gazdaságok 0,3%-a a kifizetések 52%-át kapja, a gazdaságok 28,6%-a (amelyek jogosultak) a kifizetések 48%-át, és 71,1%-a a gazdaságoknak nem jogosult területalapú kifizetésre. Egyértelmű, hogy Romániában a direkt kifizetések legfőbb haszonélvezői az a 2700 mezőgazdasági vállalkozás, amelyek 2,9 millió hektárt művelnek és a támogatások 30%-át kapják (Vincze et al., 2012).

Ezek az egyszerű becslések is jelzik, hogy az EU-s támogatások a vidék szociális gondjait nem kezelik, mezőgazdasági jövedelmek növeléséhez kis mértékben járulnak hozzá, pontosabban főleg a nagyjövedelmeket

egészítik ki. A kumulált vidékfejlesztési támogatások vonatkozásában is jelentős regionális eltérések vannak, a legkedvezőbb helyzetben az Északnyugat régió van, és elenyésző a Bukarest-Ilfov megye részvétele a vidékfejlesztési támogatások lehívásában, amit mérete és gazdasági struktúrája is magyaráz. A két pillér által nyújtott támogatásokat összehasonlítva az egyes régiók szintjén, látható, hogy a fejlett mezőgazdaságú régiókban az APIA kifizetések aránya magasabb, míg a gyengébb mezőgazdasági régiók (Északnyugat, Északkelet) esetében nincs lényeges eltérés a két támogatás arányai között. A legmagasabb az APIA kifizetések aránya a Délkelet régióban, de 60% fölötti a Közép régióban is.

Fontosnak tekintettük az összehasonlítást a területi adottságokat jellemző mutatók regionális eloszlása és a két pillér, vagyis az APIA kifizetések és az APDRP vidékfejlesztési támogatásai, illetve ezek összegének, a Közös Agrárpolitikai támogatások értékének regionális eloszlásával (4. táblázat).

4. táblázat

A méret mutatók regionális eloszlása a KAP támogatások regionális arányaival összehasonlítva

Régió(1)	Gazdaságok száma(2)	Vidéki lakosság száma(3)	Mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma(4)	2007–2011 között(5)		
				APIA(15)	APDRP(16)	KAP(17)
Északnyugat(6)	13,6	13,2	15,00	13,6	21,4	16,8
Közép(7)	10,1	10,6	10,01	13,9	12,1	13,1
Északkelet(8)	20,5	21,8	20,27	13,3	15,7	14,3
Délkelet(9)	12,8	13,1	13,51	19,2	11,8	16,1
Bukarest-Ilfov(10)	1,6	1,8	1,69	0,7	1,1	0,9
Dél-Munténia(11)	19,4	19,9	17,63	17,2	16,3	16,9
Délnyugat-Olténia(12)	14,8	12,3	13,54	10,2	9,9	10,1
Nyugat(13)	7,2	7,3	8,36	11,9	11,6	11,8
Összesen (%) (14)	100	100	100	100	100	100

Forrás: saját számítások; ÁMÖ, 2010; Románia Statisztikai Évkönyve, 2011; Net1; Net2

Table 4: Regional distribution of agricultural size indicators and CAP subventions

Regions(1), Number of holdings(2), Rural population(3), Employment in agricultural sector(4), Between 2007–2011(5), North-West(6), Center(7), North-East(8), South-East(9), South-Muntenia(10), Bucharest-Ilfov(11), South-West Oltenia(12), West(13), Total(14), Payment and Intervention Agency in Agricultura(15), Payment Agency for Rural development and Fishery(16) CAP-Common Agricultural Policy(17), Source: own construction; ÁMÖ, 2010; Romania Statistics Yearbook, 2011; Net1; Net2.

Nem mutatható ki egyértelmű kapcsolat az adottságok és a támogatások területi eloszlása között sem a közvetlen területalapú APIA kifizetések esetében, és még kevésbé az APDRP támogatások vonatkozásában. Északnyugat, Közép és Nyugat régiók esetén a vidék-

fejlesztési támogatások arányai meghaladják a régiók méreteit, a többi régió esetében viszont kisebb a vidékfejlesztési támogatások aránya, mint a régiók nagysága szerinti arány.

IRODALOM

- Buday-Sántha A. (2011): Agrár- és vidékpolitika. Tanulságok nélkül. Saldo Kd.
 EC (2011a): Az Európai Parlament és a Tanács rendelete az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról. COM (2011) 627.
 EC (2011b): Agricultural Policy perspectives.member States factsheets. May 2011. 14.
 Eurostat (2009): <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nul/print.do?print=true>
 Net1: www.apdrp.ro
 Net2: www.madr.ro

- Románia Statisztikai Évkönyve (2011): NSH.
 Regionális Nemzeti Számlák (2010): NSH.
 Területi Statisztika (2009): NSH.
 Általános Mezőgazdasági összeírás – Románia (2010): előzetes adatok – 2011.
 Vincze M.–Mezei E.–Marton Gy.–Szöcs E.(2012) : A vidékfejlesztés területi különbözőségei az adottságok és a támogatások nézőpontjából a 2007–2011-es időszakban Romániában. Felkészülés a jövőbeli új kihívásokra. Kézirat. EME kutatási pályázat. Kolozsvár. 131.

